

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: שמיטה (ט)

ההפטר: "והכהנים הלויים" (יחזקאל מד)

ה' אייר תשפ"ב 1423 (שנה כז')

פרשת אמור

"... אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו... אלה

מועדי ה' (כא, א, כג, ד)

פרשה זו פותחת באזהרות לכהנים שלא יטמאו למתים תוך פירוט כל ההלכות בעניין... ומסתיימת במועדים: "אלה מועדי ה'..."

אבל ויגון בתחילה, שמחה וששון בסופה, ללמדנו שעל אף הניסיונות אל לנו ליפול לקדרות ולייאוש אלא עלינו להתעודד ולהתאושש ולקוות לימים ולמועדים טובים שיתחדשו ויבואו לקראתנו.

ונזכור! גם אם נפלנו החכמה היא לדעת לקום, אז נזכה לסיעת דשמיא להגיע לימים טובים ומאירים יותר. נמצאים אנו בעיצומה של שנת שמיטה עם כל ההתמודדויות בקיומה, נאמר בגמרא (סנהדרין צו): "במוצאי שביעית [משיח] בן דוד בא", ויהי רצון שנזכה לגאולה השלימה ויאמר ה' די לכל צרותנו ונזכה לעובדו מתוך שמחה אמיתית ושלימה.

(אמרי חן)

"... אלה הם מועדי ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון... כל

מלאכה לא תעשו שבת היא לה'..." (כג, ב-ג)

גם לגבי שנת השמיטה כתוב (ויקרא כה, ג-ד): "שש שנים תזרע שדך... ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ". קיים צד שווה בין מצות השמיטה למצות השבת, לומר לנו כמו שבעצם שמירת השבת אנו מעידים כי הקב"ה הוא שברא את העולם והוא מחדשו תמיד והוא מושל על כל הבריאה, כך הדבר בקיימנו את מצוות השמיטה. וכפי שציוונו הקב"ה על שביתת האדמה בשנה השביעית, בכך אנו מצהירים קבל עם ועדה כי הקב"ה הוא האדון האמיתי ואנו עושים רצונו יתברך, ברצונו נעבד את האדמה 6 שנים ובשביעית נפרוש מכל מלאכת האדמה כפי שציוונו...

העדה שלא נשרפה!

בחודש סיון התשע"ה, שנת השמיטה, שרר בארצנו שרב כבד. גל החום הכבד גרם לשרפות בכל פינה ויערות וחורשות טבע רבות עלו באש. כוחות כיבוי האש עברו משריפה לשריפה ואלפי דונמים עלו בלהבות, מותירים אחריהם אדמה חרוכה ומאות חקלאים כואבים ודומעים, לאחר שאיבדו אלפי דונמים של יבול ותוצרת חקלאית. גם בסמוך לכביש 4 ליחכו להבות האש דונמים שלמים של ירוקת טבעית וחיננית, השדות שהיו למאכולת אש.

רכבי כיבוי האש הגיעו לאזור והחלו לנסות ולכבות את השריפה הגדולה. טפסר בכיר שמעון עלה על גג מכונית הכיבוי, הביט באש המשתוללת וקפא על עמדו.

"אתם חייבים לראות מה קורה כאן", אמר הכבאי הבכיר לחבריו הכבאים, "תעלו למעלה, תסתכלו על השדות".

שני כבאים טיפסו על הכבאית, הביטו למרחב, ראו את הלהבות ועמדו דוממים. בינות השדות החרוכים ניצבה לה חלקת קרקע גדולה שהאש לא שולטת בה.

"יש שלטים בתוך החלקה שלא נשרפה", אמר שי הכבאי לחבריו, "אתם מצליחים לראות מה כתוב בהם?"

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 7:25-7:30 * סוף זמן ק"ש 8:29-8:32

יציאת שבת: 7:05

יציאת שבת: 7:57

יציאת שבת: 8:49

'טפסר בכיר'[דרגה בכוחות ההצלה] שמעון התבונן במשקפת ואמר: "אוהו, איזה נס!! אלו שלטים של שומרי שמיטה! כתוב בשלטים שבשדה הזאת לא עובדים בשנת שמיטה...!!"

ואכן, השדה היחידה שניצלה מהשריפה, היא השדה שבעליה לא עבד בה בשמיטה למרות צמחי הבר שלא נוכשו עקב שנת השמיטה, לא שלטה האש בחלקת אלוקים זו.

(המכון למצוות התלויות בארץ בית עוזיאל)

מעשה שהיה

המטע שלי והמטע שלו

גיא וניר היו חברים טובים עוד מימי בית הספר היסודי. שניהם התגוררו ביישוב חקלאי מוכר, קרוב למרכז הארץ. אבותיהם של גיא וניר, משה ואיצ'ה, היו גם כן חברים טובים ושניהם נטעו פרדסי תפוזים, לימונים ואשכוליות.

כשמשה ואיצ'ה הזדקנו ויצאו לפנסיה, הם העבירו את הפרדסים המניבים שלהם לילדיהם. שני החברים החליטו להיות שותפים בפרדסים שלהם. שניהם עבדו ועמלו יחד בכל הפרדסים, זיבלו וטיפחו, גזמו, השביחו והשקיעו רבות יחד בעצים ובפירות, כששניהם מתחלקים ברווחים שווה בשווה.

באחד הימים, כשגיא ביקר בתל אביב, שכנע אותו חבר טוב להיכנס אתו ולשמוע הרצאה במרכז ליהדות וקירוב רחוקים. "בכל פעם שאני מגיע לתל אביב ויש לי קצת זמן, אני נכנס ושומע הרצאה, מאד מעניין".

גיא לא הסכים בתחילה, אך חברו שכנע אותו. "בכל מקרה יש לנו אוטובוס למושב רק בעוד שעתיים, מה נעשה בשעתיים האלה? נשתה עוד כוס בירה? כבר שתינו מספיק. בוא ניכנס, יש מזגן טוב, יש כיבוד. נשתה משהו, נאכל משהו, ונקשיב להרצאה. אני מכיר את הרב שמוסר את ההרצאה, הוא לא יאכל אותך... החרדים אוכלים רק בהמות טהורות ששוחט חרדי שחט אותן קודם...", גיא צחק ונכנס לשמוע את ההרצאה.

הרב דיבר על נושא מרתק שגיא שמע עליו בפעם הראשונה, גלגולי נשמות. גיא שאל שאלות והרב ענה לו תשובות מצוינות. גיא המשיך להגיע למרכז ליהדות, הקשיב בפה פעור לשיעורי התורה וההרצאות המרתקות ומשם נרשם לסמינר של "ערכים".

התהליך היה ארוך ולא פשוט בכלל, אך לבסוף שב גיא בתשובה שלמה וקיבל עליו עול מצוות. גיא וניר המשיכו להיות חברים טובים ושותפים נאמנים. הפרדסים שלהם שגשגו ופירותיהם הטובים נמכרו בכל רחבי הארץ. שני החברים הסתדרו ביניהם מצוין, כשניר כיבד את חזרתו בתשובה של רעהו ולא עבד בפרדסים בשבתות ובחגים.

ואז התקרבה לה שנת השמיטה, גיא הסביר לניר שבכל השנה הקרובה הם צריכים לחדול מרוב עבודות הפרדסים. הוא הראה לו את פסוקי התורה המצווים עליהם לשבות בשביעית וציטט לו בלהט את דברי חז"ל וספרי הקודש העוסקים בעניין, אך ניר לא הסכים בשום אופן.

"תגיד לי", זעם ניר, "זה שאתה לא עובד בשבת, בסדר, אני מבין את זה. שבת היא יום מנוחה חשוב לגוף ולנפש, אבל לא לעבוד שנה שלמה בפרדסים??? הכול ילך לנו לטמיון!!".

"שום דבר לא ירד לטמיון. להפך, התורה מבטיחה לנו ברכה גדולה אם נשמור את הלכות השמיטה", ניסה גיא להסביר אך לשווא. הוויכוחים גברו, השניים התווכחו בלהט ובטונים לא נעימים, עד שניר הציע לגיא הצעה פשוטה.

"בוא נחלק בינינו את המטעים. אתה תקבל את הפרדסים בצד דרום, אני בצד צפון, וזהו. אתה תלך ללמוד תורה ותעשה מה שמתחשק לך עם הפרדסים בצד שלך ואני אמשיך לעבוד קשה בפרדסים שלי. אחרי השמיטה נשוב ונחדש את השותפות בינינו ושלוש על ישראל".

גיא נאנח. "חבל מאד, רציתי שנשמור שמיטה יחד ושנינו נרוויח. אבל בסדר, זו הצעה הוגנת.

נלך מחר לעורך דין ונחתום על מסמך משפטי מסודר לביטול השותפות שלנו".

וכך היה. גיא נמנע מלעשות מלאכה בפרדסים שלו ואילו ניר זיבל את המטעים שלו כדרכו בכל שנה וטרח בכל כוחו ומרצו להשבחת העצים והפירות.

ואז הגיעה עונת הקטיף, התברר כי פירותיו של ניר, שזיבל את הפרדסים שבחלקתו, התקלקלו ללא תקנה. הפירות צמחו לא ראויים לאכילה ובדיקת מעבדה שנעשתה בקרקע גילתה שחומרי הזיבול הזיקו לקרקע והרעילו את הפרדסים.

ואילו פירות הפרדסים של גיא, שנמנע מזבל בשנת השמיטה, ועשה רק את המלאכות לשמור על הקיים כציווי התורה, נמצאו טובים ויפים, כמו בכל שנה, והיה הדבר להוכחה ניצחת לעיני כל על גודל ברכת השמיטה לשומריה. (אתר השמיטה של המכון למצוות התלויות בארץ בית עוזיאל)

הלכות קדושת שביעית בפירות[א]

פינת ההלכה

א. השנה, שנת תשפ"ב הינה שנת שמיטה (שזילי שביעית לגר"ש רווח).

ב. הסומכים על "היתר מכירה" וקונים מהשווקים כרגיל צריכים להפריש תרומות ומעשרות כרגיל בלי ברכה (ילקו"י שביעית מהדורא תשע"ה פ"ט ס' א-ג). ואין בפירות אלו קדושת שביעית (פ"ט ס' ב). אלו ששומרים שמיטה [שכן ראוי ונכון לכל הירא וחרד לדבר ה' לעשות (סס פ"ה ס' א)] קונים ירקות פירות בחנות שמיטה [שחלקם יכול נכרי, חלקם יכול שביעית דרך "אוצר בית דין" וחלקם מחקלאים יהודים אבל לא משטחי ארץ ישראל המקראית].

ג. אלו שיש להם גינות פרטיות או גינה בבניין משותף ויש בהם עצי פרי [ברשימה להלן], הפירות קדושים בקדושת שביעית וצריך להפקירם. ודין זה חל עליהם גם אם הם סומכים וקונים לעצמם מ"היתר מכירה" פירות וירקות מהשווקים החופשיים [אלא אם כן הלך לרבנות ומכר גינתו לגוי מה שנקרא "היתר מכירה" שאז לא צריך להפקיר ואין קדושת שביעית חלה על פירותיו] (ענין ילקו"י פ"ט ס' א). [הפירות הבאים קדושים בקדושת שביעית וצריכים שומרי שמיטה לקנותם בחנות שמיטה: אוכמניות אפרסק, גודגון, דובדבן, לונגן, ליצי, לימה, לימון, לימקוואט [לימון סיני], מנגו, משמש, נקטרינה, ענבי מאכל, פיטאיה צהובה ואדומה, צבר, קובו, קרמבולה, שזיף יפני, שסק, שקד ירוק, תאנה טרייה, תות עץ, תפוח מבכיר, וכן את הירקות הרב שנתיים הבאים: נענע, בזיליקום, לואיזה, פפאיה, שעונית(פסיפלורה)].

ד. יש מי שאומר שיש מצוה לאכול פירות שביעית(הרמב"ם). ויש שאומרים שאין מצוה רק צריך להיזהר בקדושתם (שו"ת אור לאוין שביעית פ"ב ס' א), דגל ההלכה פ"ט ס' א, חזון איש שביעית סי' יד ס"ק י, שביעית השדה פ"א ס"ב, ילקו"י פ"ה ס' ב) מ"מ מי שקונה פירות שביעית של "אוצר בית דין" מחזק בזה את ידיהם של גיבורי הכח, עושי דברו החקלאים המקיימים את כל הלכות שמיטה מתוך מסירות נפש וביטול הפרנסה (סס).

הסבר: כמה במהלך חיינו אנו מחפשים מה יביא קדושה שמיימת לתוכנו? וכאן יש לנו אפשרות לעשות זאת ע"י אכילת פירות שביעית. אמנם יש אי נוחות מסוימת בדרך השימוש בהם, אך מה משקל המגבלות מול הזכות העצומה להכניס קדושה רבה לתוכנו שתשפיע על קדושת מחשבתנו ותעזור לנו להתמודד מול יצרנו הרע? בקיצור.... זכיה בפיס!

וגם אלו הקונים ב"היתר מכירה" ואין בפירותיהם קדושת שביעית מומלץ שיקנו פירות שביעית מחנות שמיטה לזכות בקדושה הנ"ל.

ה. פירות שביעית קדושים ולכן אין לשנות מבריתן הטבעית או מצורת השימוש הרגילה שלהם שלהם, אין לקלקלם ולהפסידם(הרמב"ם הל' שמיטה ויוצא פ"ה), לא לסחור בהם הרמב"ם פ"ו הל' א, לא להוציאם לחו"ל ולא ליתנם לגוי (הרמב"ם פ"ה הל' יג, שביעית השדה פ"א ס' א). מ"מ אם מבקר אצלו הגוי בבית מותר לכבדו בהם (הרמב"ם פ"ה הל' יג, שביעית השדה פ"א ס' לה-לט).

ו. בכלל האיסור שלא להפסיד פירות שביעית, היות והם מיוחדים למאכל אדם אין מאכילים מהם לבהמות, חיות ועופות (הרמב"ם פ"ה הל' ה) אבל אם נפסדו מאכילת אדם כגון: קליפות של פירות שביעית, אע"פ שיש בהם קדושת שביעית מותר לתת לבהמה, חיה ועוף לאוכלם (ילקו"י פ"ט ס' כא, שביעית השדה פ"א ס' מא).

ז. פירות שביעית יש להשתמש בהם כדרכם:

* דבר שדרכו באכילה צריך לאוכלו ודבר שדרכו בשתייה צריך לשותו (הרמב"ם פ"ה הל' ב).

* דבר שדרכו לאוכלו חי לא יאכלנו מבושל ולהפך (סס הל' ג) וזה שדרכו להאכל בין חי ובין מבושל מותר בשניהם, וכן פירות שחלק מהעדות אוכלים חי וחלק אוכלים מבושל מותר בין חי ובין מבושל. אבל כשדרך אכילתו המסוים נהוג רק במגזר מסוים כגון: צמחונים וכי"ב אין זה נחשב דרך אכילתו ואסור בשביעית (שביעית השדה פ"א ס' ג).

[אפיה, צליה ובישול נחשבים שימוש אחד וכל שדרכו באפיה מותר גם בצליה ובישול וכן להיפך וכדו'] (ילקו"י פ"ט ס' יא ודלא כשביעית השדה פ"א ס' ד שנסתפק בזה).

הטעם: שאסור לשנות פירות שביעית מבריאתם (הרמב"ם ה"ג) שאכילת דבר שלא כמקובל כמוה כהפסד (ס"ט).
 ח. מים שבישלו או כבשו בתוכם יבול שביעית, אם הם משובחים לשתיה הרי הם מקבלים קדושת שביעית ואם טעמם טפל מותר לזורקם (ילקו"י פ"ט ס"מ, ס"ז).
 * ולכן אם עשו "קומפוט" מתפוחים, אפרסקים, מי התבשיל מקבלים קדושת שביעית (ילקו"י ס"ט, שביעת השדה פ"א ס"ה, כז).
 * ואם כבשו זיתים במי הכבישה אין במים אלו קדושת שביעית ואפשר לזורקם (ס"ט אור לזיון פ"ב ס"ה).
 ט. אסור לבשל יין של שביעית כיון שממעטו ופוגם בטעמו [אף אם מטרת הבישול שלא יהיה יין נסך בעתיד] ואסור אף אם מטרת הבישול לשפר את איכות טעם היין, אך מותר לפסטר יין כיון שאין טעמו נפגם ואינו מתמעט (שביעת השדה ס"י, משפטי ארץ לגר"ש רייכנברג פ"כה ס"ה).
 י. מותר להכין ריבה מפירות שביעית [מגוף הפרי] שדרכם בכך כגון: תפוזים, תות שדה, משמש, שיזפים ועוד, וכן מותר להכין ריבה ומיני מתיקה מקליפות הפירות כגון: קליפות תפוז (שביעת השדה פ"א ס"ו, ילקו"י פ"ט ס"ו).
 יא. מותר לעשות פירות מיובשים ממינים שדרכם בכך כגון: מענבים [צימוקים], מתאנים ותמרים ועוד, וכל זאת מותר בין ביבוש טבעי ובין בתנורים (שביעת השדה ס"י, משפטי ארץ ס"ט).
 יב. פירות ויבול שביעית שדרך העולם לרסקם, למעכם, לטוחנם או לגרדם במגרדת מותר לעשות כן (שביעת השדה ס"טו). כגון: ריסוק בננות [לקטון] או אבוקדו [לכל] וכדו' (ילקו"י פ"ט ס"ו, אור לזיון ס"ב, שביעת השדה ס"טו). ואם אינו מרסק לגמרי והצורה עדיין נראית מותר בכל אופן גם בפירות שאין דרכם בכך (אור לזיון ס"ט, שביעת השדה ס"ק 30). ועבור תינוקות מותר בכל אופן וצורה אף בפירות שאין דרכם בכך (ילקו"י ס"ו).
 יג. פירות שביעית שאינם עומדים לסחיטה אסור לסחטם, וכן אסור לעשות יין מתפוחים ודבש מתמרים [סילאן]. אבל פירות שעומדים לסחיטה מותר לסחטם כגון: ענבים, זיתים, תפוזים, לימונים, אשכוליות וכדו', והמין קדוש בקדושת שביעית (ילקו"י פ"ט ס"א-ג, שביעת השדה ס"ז).
 יד. עשה שימוש בפרי שלא כדין כגון: בישל דבר שנאכל רק כשהוא חי – המאכל לא נאסר ומותר לאוכלו, וכן אם ריסק פרי שאין דרך לרסקו או סחט פרי שאין דרך לסחטו לא נאסרו [אך יש לשמרם ולאכלם בקדושת שביעית] (קדושת שביעית פ"ד ס"יג, שביעת השדה ס"יא, משפטי ארץ ס"א).
 טו. * אין לבטל טעם פירות שביעית שע"י כך מפקיע אותם מקדושתם כגון: שמערב מעט פירות שביעית טחונים בהרבה חולין באופן שלא יורגש הטעם של פירות שביעית.
דוגמא: ☒ מותר לטחון אגוזים של שביעית כדי לערבב בעוגה באופן שיורגש טעם האגוזים בעוגה שאל"כ אסור לערבב ביחד (ילקו"י פ"ט ס"ח) וה"ה במין תפוזים סחוט לפי אותם תנאים (משפטי ארץ ס"ו).
☒ מותר ליתן יין של שביעית בתבשיל, במאפה או בסלט פירות שדרך הוא בכך (שביעת השדה ס"ו) והוא שיורגש טעמו (ילקו"י ס"ט).
 * אין לקלקל טעם פירות שביעית ע"י שמערב בהם דבר מר. דוגמא: הרוצה לערבב פירות שביעית עם תרופה מרה כדי להמתיק את טעם התרופה – אסור.
 * אין לקלקל פירות שביעית למרות שע"י זה משביח ומתקן מאכל אחר (ילקו"י פ"ט ס"ס, כח).
 טז. מותר להבדיל במוצאי שבת על יין של שביעית, מ"מ לא יכבה בשאריות היין את נר ההבדלה ולא מהם לתוך עיניו וכדו' מפני שמפסידם בכך (ילקו"י פ"ט ס"נה, שביעת השדה פ"א ס"יב), והסומך על האחרונים שהקלו בזה (אור לזיון פ"ב ס"ו) יש לו על מה שיסמוך (ילקו"י פ"ט ס"נה).
 יז. על ההורים מוטלת החובה לחנך את ילדיהם הקטנים [שהגיעו לחינוך] שלא יבזזו ולא יפסידו את האוכל שיש בו קדושת שביעית (ילקו"י פ"ט ס"כד).
 יח. מותר לתת פירות שביעית לתינוק אע"פ שהתינוק באכילתו יפורר וילכלך כדרך התינוקות ויפסיד האוכל הנשאר מותר משום שזה גרם הפסד, ואם אפשר לתת לתינוק רק חלק מהפרי מבלי לגרום להפסד עדיף (ילקו"י פ"ט ס"כה).
 יט. כל אלו שפורט עליהם שקדושים בקדושת שביעית כגון: קליפות של פירות שביעית וכו' אסור לזורקם לאשפה שבכך מפסיד פירות שביעית בידיים אלא מותר ע"י גרמא היינו: לכוון אותם בנייר או בניילון ולהניחם באשפה (ילקו"י פ"ט ס"י-יא, אור לזיון פ"ב ס"ג).
 ויש מחמירים לייחד פח מיוחד לקליפות ושיירי שביעית היינו שכורכים השאריות בנייר או בשקית ניילון ושמים בפח מיוחד זה ורק לאחר שנרקבים זורקים אותם לפח האשפה, ותבוא עליהם ברכה (ילקו"י פ"ט ס"י-יא).

העלון לרפואת אילן גיא בן כרמלה הי"ו מתומכי העלון, נא להתפלל לרפואתו

טל': 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com